

Au pairs: uitwisseling of kinderoppas?

DJAMILA SCHANS, HAN NICOLAAS & ELINE NIJHOF

Al decennia lang gaan jongeren – voornamelijk jonge vrouwen – als au pair naar het buitenland om de taal en cultuur te verkennen van het land van hun keuze terwijl zij inwonen bij een gastgezin en helpen met de verzorging van jonge kinderen. Het Nederlandse beleid met betrekking tot au pairs heeft als doel culturele uitwisseling te stimuleren. In hoeverre komen de motieven van gastgezinnen en buitenlandse jongeren om deel te nemen aan het au-pairprogramma hiermee overeen? In 2013 heeft het WODC hier onderzoek naar gedaan.

Foto: Ann Larle Valentine/Flickr

Het au-pairschap kwam in zwang na de Tweede Wereldoorlog en was aanvankelijk merendeels een aangelegenheid *binnen* Europa. Vóór de Tweede Wereldoorlog was er in Europa een groot aanbod van huishoudelijk personeel en namen inwonende dienstmeisjes de verzorging van kinderen in families uit de hogere klasse voor hun rekening. Na de oorlog zorgden economische ontwikkelingen, sociale mobiliteit en veranderende opvattingen over sociale verhoudingen echter voor een dalend aanbod van huishoudelijk personeel. Veel jonge vrouwen wilden niet meer als dienstbode werken. Helpen met de verzorging van kinderen als een au pair, die behandeld moest worden als een gelijkwaardig lid van de familie en geen uniform hoefde te dragen, werd echter een geaccepteerde vorm van internationale uitwisseling voor jonge Europese vrouwen uit de middenklasse. Ook vandaag de dag vertrekken Nederlandse jongeren nog als au pair naar het buitenland, bijvoorbeeld naar Frankrijk of naar de Verenigde Staten.

Au pairs in Nederland

De laatste jaren komen steeds meer jongeren, vooral jonge vrouwen, van buiten de Europese Unie via het au-pairprogramma naar Nederland. Via het au-pairprogramma kunnen buitenlandse jongeren kennis maken met de Nederlandse taal en cultuur terwijl zij inwonen bij een gastgezin. In ruil hiervoor mogen zij het gastgezin maximaal 30 uur per week helpen met lichte huishoudelijke taken en de verzorging van kinderen. Au pairs van buiten de EU moeten, in tegenstelling tot jongeren van binnen Europa, een au-pairverblijfsvergunning aanvragen. Daarvoor moet aan bepaalde voorwaarden voldaan worden (zie kader).

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) publiceert cijfers over verblijfsvergunningen voor au pairs vanaf 1995, op basis van gegevens van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). De cijfers van vóór 1995 worden niet vermeld omdat de betrouwbaarheid ervan niet kan worden gegarandeerd. Tussen 1995 en 2012 schommelt het aantal afgegeven au-pairverblijfsvergunningen maar er is een stijgende trend te zien (figuur 1). In 2012 zijn er ongeveer 1.100 vergunningen afgegeven. De overgrote meerderheid van de au pairs bestaat uit derdelanders: personen die niet de nationaliteit van een EU- of EFTA-land hebben. In de onderzochte periode is het aantal au pairs uit EU/EFTA-landen bescheiden geweest. Het is echter lastig om een volledig beeld te krijgen van het aantal immigranten dat naar Nederland komt om als au pair aan de slag te gaan. Vanaf medio 2006 hebben EU/EFTA-onderdanen namelijk geen verblijfsvergunning meer nodig. Zij moeten zich officieel nog wel melden bij de IND, maar het nalaten daarvan heeft voor deze groepen immigranten geen gevolgen voor hun verblijfsrecht in Nederland. Zij mogen immers legaal in Nederland verblijven op grond van het EG-verdrag, zonder zich gemeld te hebben bij de IND. Het aantal afgegeven verblijfsvergunningen met als doel au pair is voor deze groep de laatste jaren dan ook vrijwel nihil.

De herkomstlanden van de au pairs zijn zeer divers. In de periode 2009-2012 kwamen de meeste au pairs uit de Filipijnen en Zuid-Afrika en in mindere mate uit Latijns-Amerika en Indonesië (figuur 2).

Door de tijd heen zijn er verschillende trends te zien. Zo is Zuid-Afrika een land waar van oudsher veel au pairs vandaan komen. Landen als de

Filipijnen, Brazilië en Colombia zijn pas de laatste jaren steeds belangrijker geworden als herkomstlanden van au pairs in Nederland. Omdat Polen op 1 mei 2007 is toegetreden tot de EU, zijn Poolse au pairs sinds die datum niet meer verplicht een verblijfsvergunning aan te vragen. Was Polen tot 2006 nog een van de belangrijkste herkomstlanden van au pairs, vanaf 2008 komen zij in de officiële cijfers nauwelijks meer voor.

Reizen en avontuur: motivaties van au pairs

Het WODC heeft onderzoek gedaan naar de motieven van au pairs en gastgezinnen aan het au-pairprogramma door middel van een representatieve internetenquête onder deelnemende jongeren (N=129) en gastgezinnen (N=139). Uit de WODC-internetenquête blijkt dat voor een groot deel van de respondenten de doelstelling van het au-pairbeleid, namelijk het kennis maken met de Nederlandse cultuur, inderdaad meespeelt bij de keuze om au pair te worden. Belangrijker echter zijn individuele doelen als persoonlijke groei, avontuur en ervaringen opdoen voor een toekomstige carrière, zoals taalverwerving en werken met kinderen. Slechts voor een klein deel van de au pairs blijkt het verdienen van geld, vaak een motief voor arbeidsmigratie, de belangrijkste drijfveer te zijn om au pair te worden (figuur 3).

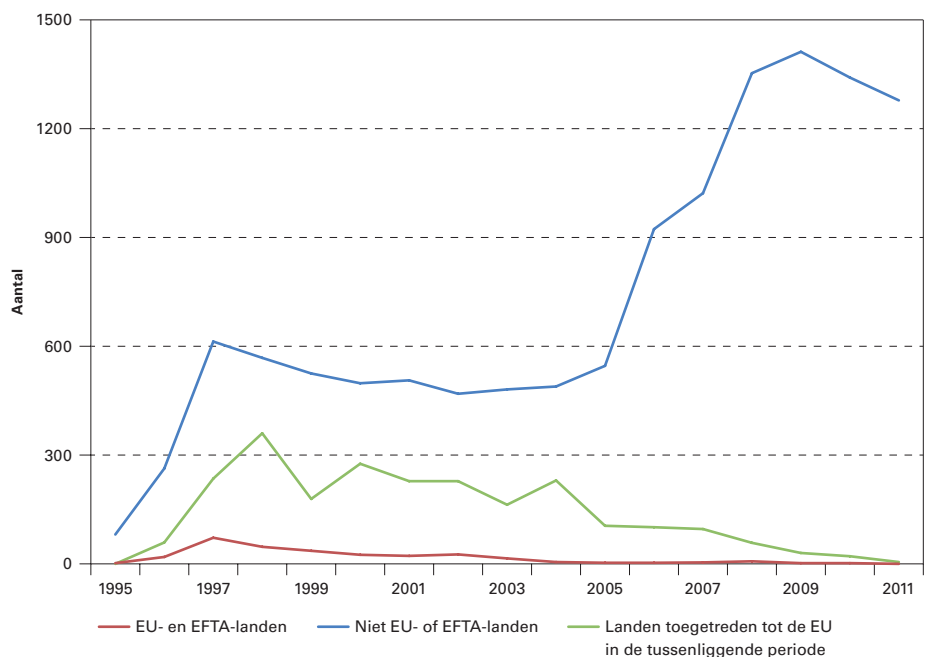
Veel au pairs geven aan geen specifieke voorkeur voor Nederland gehad te hebben maar meer een algemene wens om naar Europa te gaan. Zo zegt één van de geïnterviewde au pairs:

"In 2004 heb ik mijn BS in management gehaald. Ik werkte in een call center toen ik me aanmeldde voor het au-pair-programma dus ik deed dat niet uit financiële overwegingen, maar meer uit nieuwsgierigheid, om te kunnen reizen naar het buitenland. Eerlijk gezegd wist ik niks over Nederland voordat ik me aanmeldde!"

De keuze voor het au-pairschap kan ook een alternatieve keuze zijn, bijvoorbeeld wanneer andere mogelijkheden om naar Nederland te migreren ontbreken. Het Nederlandse migratiebeleid is de laatste jaren strenger geworden. Voor de zogenoemde derdelanders is het moeilijker geworden naar Nederland te komen als bijvoorbeeld werknemer of partner. Tegelijkertijd is het voor buitenlandse studenten duurder geworden om in Nederland te komen studeren. Uit ons onderzoek kwam naar voren dat een aantal respondenten liever als uitwisselingsstudent naar Nederland wilde komen, maar dat dit financieel niet haalbaar was:

"Ik heb een BA in Financial Management gehaald in Zuid Afrika. Maar ik ben pas 23, ik wilde nog niet aan een carrière beginnen. Ik wilde naar het buitenland, ik was nog nooit buiten Zuid-Afrika geweest! Maar uitwisselingsprogramma's zijn zo duur, die kon ik niet betalen. Een meisje die zich aangemeld had als au pair vertelde me: Het gaat makkelijk, snel en het is goedkoop; je gaat gewoon!"

Figuur 1. Immigratie van bij de IND geregistreerde au pairs in Nederland in de periode 1995-2011 naar status van hun land van herkomst in diezelfde periode

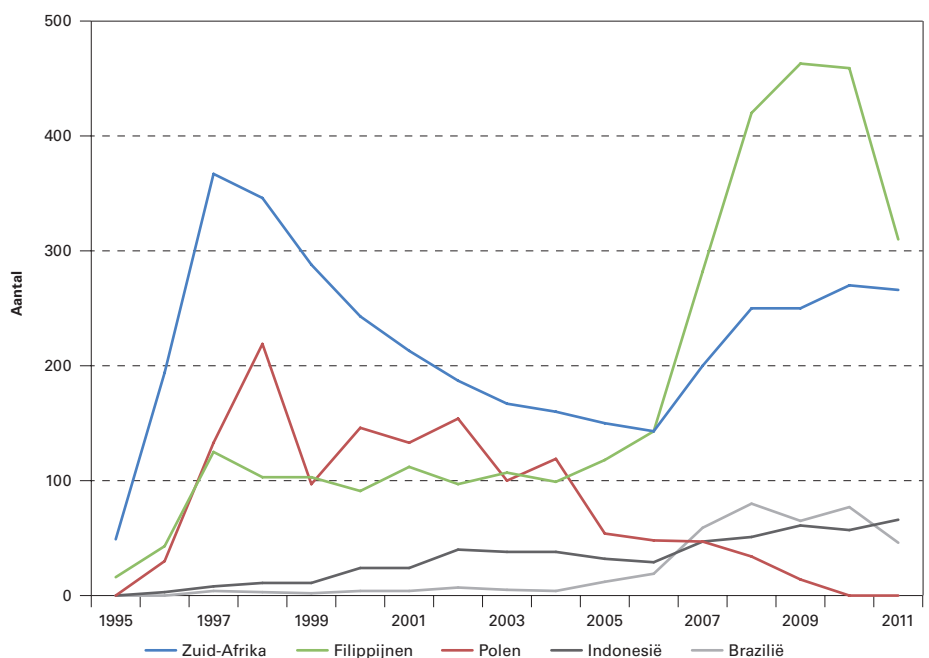

Alleen enkele au pairs met de Filipijnse nationaliteit vertelden dat zij in Nederland zijn om hun familie in het land van herkomst financieel te ondersteunen. Toch geven ook deze au pairs aan dat zij bewust voor het au-pairschap gekozen hebben omdat dit in hun ogen een hogere status heeft dan een baan als huishoudelijke hulp in bijvoorbeeld het Midden-Oosten. Bovendien schatten zij de kans op uitbuiting daar hoger in dan in Nederland.

Rust en regelmaat: motieven gastgezinnen

Voor iets meer dan de helft van de gezinnen (55%) was jongeren kennis laten maken met de Nederlandse cultuur inderdaad een van de redenen om voor een au pair te kiezen. Het overgrote deel van de respondenten (92%) kiest echter

Figuur 2. Immigratie van bij de IND geregistreerde au pairs in Nederland naar herkomstland, 1995-2011

Achtergrondkenmerken van gastgezinnen

	Aantal	%	
Soort huishouden			
Eenouderhuishouden	13	11,8	
Paar met kinderen	93	84,6	
Paar zonder kinderen	2	1,8	
Eenpersoonshuishouden	2	1,8	
Werk			
Loondienst	74	67,3	
Eigen bedrijf ZZP	23	20,9	
Loondienst en eigen bedrijf ZZP	7	6,4	
Geen werk	6	5,5	
	Minimum	Maximum	Gemiddelde
Werkuren gastgezin	21	60	40,4
Gezinsgrootte	1	7	3,7
Leeftijd ouders	26	65	41,8
Leeftijd kinderen	0	15	3,9

Bron: WODC-internetenquête, 2012.

(mede) voor een au pair om hulp te hebben bij de verzorging van de kinderen. In bijna alle gastgezinnen die deelnamen aan de internetenquête zijn dan ook kinderen onder de 12 jaar aanwezig.

De stijgende arbeidsparticipatie van vrouwen en de kosten van reguliere kinderopvang maken een au pair een aantrekkelijk alternatief voor gezinnen waarin beide ouders werken. De au pair maakt in dat opzicht deel uit van een bredere markt voor kinderverzorging en huishoudelijk werk waar ook 'nannies', schoonmaaksters en inwonende verzorgenden deel van uitmaken.

Hoewel 38 procent van de ouders aangeeft kinderopvang duurder te vinden dan een au pair, worden redenen als 'opvang aan huis' en 'hele jaar door zelfde oppas' vaker genoemd als een

overweging bij de keuze voor een au pair dan financiële afwegingen. Daarnaast merkten respondenten veelvuldig op dat een au pair flexibiliteit en rust geeft thuis.

Opmerkelijk is dat geïnterviewde gastgezinnen vaak kritisch zijn over de reguliere kinderopvang:

“We hebben ook geprobeerd om onze dochter naar een crèche te brengen. Dit leverde heel veel stress op voor mij als moeder (bijvoorbeeld midden in een meeting met de klant moest ik denken of mijn dochter wel of niet wordt opgehaald, ik werd gebeld dat ze gehaald moest worden omdat ze ziek was, enz.). Als ik geen au pair had, weet ik niet wat ik op dat soort momenten zou moeten doen. Daarnaast werd mijn dochter om de twee keer ziek op de crèche. En niet onbelangrijk: de kosten zijn belachelijk!”

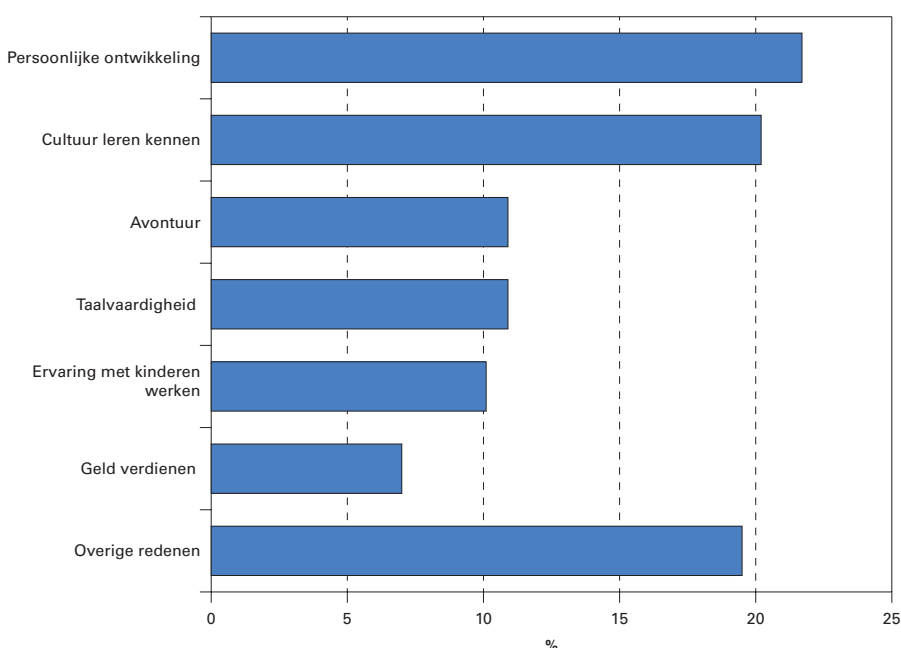
Ongeveer de helft van de kinderen onder de twaalf (52%) gaat ondanks de aanwezigheid van de au pair ook naar de kinderopvang of buitenschoolse opvang (BSO). Van de kinderen die hier gebruik van maakt, gaat 62 procent zelfs 5 dagen per week naar de kinderopvang of BSO. Ook in deze gevallen ervaren gastouders dat het rust geeft als de au pair de kinderen op kan halen van de opvang en bijvoorbeeld het eten klaarmaakt voor het gezin. De au pair neemt zorgtaken uit handen en verschaft ouders daardoor meer vrijheid.

Een aantal respondenten gaf aan specifiek voor een au pair gekozen te hebben in verband met de (tweede) taalontwikkeling van hun kind. Hier gaat het om ouders van wie minimaal één partner van buiten Nederland komt en die hun kind tweetalig willen opvoeden. Verder kozen enkele gastgezinnen voor een au pair uit een land waar zij ooit zelf gewoond hebben of waarvoor zij een specifieke culturele interesse hebben.

Uiteenlopende motieven een probleem of niet?

Voor jongeren van buiten de Europese Unie is het au-pairschap in de meeste gevallen een manier om hun wens van persoonlijke groei, avontuur, kennismaken met Europa en reizen in vervulling te laten gaan. Dat ze in ruil hiervoor taken binnen het gastgezin moeten vervullen nemen zij op de koop toe. Voor gastgezinnen is hulp bij verzorging en opvang van kinderen en hulp bij huishoudelijke taken de belangrijkste drijfveer om een au pair in huis te nemen. Het in huis opnemen van iemand uit een andere cultuur zien de meeste gastgezinnen als een leuke bijkomstigheid. Dat motivaties van gastgezinnen en au pairs uiteenlopen hoeft geen probleem te zijn zolang beide partijen het gevoel hebben dat zij hun doelen kunnen bereiken. De regels met betrekking tot au pairs laten ook ruimte voor de verschillende motivaties van au pairs en gastgezinnen door het begrip culturele uitwisseling niet te specificeren en ruimte te laten voor het geven van maximaal 30 uur per week ondersteuning van het gezin door de au pair. Wel is het van belang dat uitbuiting van de au pair door het gastgezin (langer werken

Figuur 3. Motivaties van au pairs voor het au-pairschap

Bron: WODC-internetenquête, 2012 (N = 129).

Foto: Dexter Mabuyo/Flickr

dan 30 uur per week) of door een au-pairbureau (het vragen van financiële vergoedingen aan de au pair) wordt tegengegaan.

Djamila Schans, WODC,

e-mail: j.m.d.schans@minvenj.nl

Han Nicolaas, CBS, e-mail: h.nicolaas@cbs.nl

Eline Nijhof, RU, e-mail: nijhof.eline@gmail.com

Deze bijdrage is gebaseerd op het rapport:

Schans, D., M. Galloway en L. Lansang (2014), *Au pairs in Nederland: Culturele uitwisseling of arbeidsmigratie?*

WODC Cahier 2014-2. Den Haag: WODC.

LITERATUUR:

- Goedings, S. (2008), Echtgenotes, mijnarbeiders, au pairs en soldaten. De pionnen op het Europese schaakbord. Gender en de Europese migratieonderhandelingen, 1950-1968. *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis*, 5(1), pp. 49-74.

column

GEEN GEBREK AAN MENSEN – WEL AAN KWALIFICATIES

Nog in 2008 voor-
spelde de commissie
Bakker, die in opdracht

van het kabinet de toekomst van de arbeidsmarkt in kaart moest brengen, dat als gevolg van ontgroening en vergrijzing binnen enkele jaren schaarste aan personeel zou ontstaan. Werkgevers zouden in hun strijd om vacatures vervuld te krijgen tegen elkaar opbieden en werknemers gingen een gouden toekomst tegemoet. Hoe anders is het gelopen. De crisis joeg de werkloosheid hoog op en de vooruitzichten voor werkgelegenheidsherstel waren en zijn nog steeds somber. Terwijl de babyboomers de arbeidsmarkt verlieten, ging de vernietiging van arbeidsplaatsen tijdens de crisis in hoog tempo voort en het einde van die ontwikkeling is nog niet in zicht. Sterker nog, als 'de robots' komen, lijkt – zelfs bij voortgaand conjunctureel herstel – de werkgelegenheid nog verder onder druk te raken. Vaak worden daarbij (vak)mensen op mbo-niveau, zoals in de zorg en de commerciële dienstverlening, als risicogroepen aangeduid. Als er al ergens eilandjes van krapte op de arbeidsmarkt ontstaan, is dat in het hogere opleidingssegment. Al snel denken we daarbij aan de sector techniek. Al die hoogwaardige technologische processen moeten immers worden aangestuurd. Waar we gemakkelijk aan voorbijgaan, is dat de samenleving ook in sociaal opzicht steeds ingewikkelder wordt. Politiewerk, zorg, onderwijs, het laten rijden van treinen, maar ook het bouwen van een huis of het uitbaten van een winkel of restaurant zijn zo ingewikkeld geworden dat de bestaande kwalificatieniveaus in veel opzichten niet meer volstaan. Weliswaar dreigt voor de toekomst dus geen tekort aan arbeidskrachten. Wel zal massaal in de kwaliteiten van die arbeidskrachten moeten worden geïnvesteerd om te bewerkstelligen dat ze ook daadwerkelijk op hun rol in de toekomstige economie zijn toegerust. Meer aandacht voor post-initieel onderwijs, een leven lang leren en de overdracht van kennis tussen onderzoeksinstellingen en bedrijven is daarbij van doorslaggevend belang.

Joop Schippers is hoogleraar Arbeidseconomie aan de Universiteit Utrecht en lid van de Wetenschapscommissie van het NIDI

REGELS VOOR AU PAIRS

Alleen een au-pairbureau kan een verblijfsvergunning voor een au pair aanvragen. Het au-pairbureau moet door de Nederlandse Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) zijn erkend. Voor de komst naar Nederland bestaan specifieke voorwaarden zoals:

- De au pair is ten minste 18 jaar maar jonger dan 31.
- De au pair verblijft in het kader van het uitwisselingsprogramma van een erkend au-pairbureau
- De au pair heeft niet eerder in Nederland een verblijfsvergunning voor uitwisseling gehad.
- De au pair heeft niet meer dan € 34 betaald aan kosten voor de voorbereiding op het verblijf in Nederland)
- De au pair gaat wonen op het adres van het gastgezin en gaat zich inschrijven bij de gemeente op het adres van het gastgezin.

Specifieke voorwaarden voor het gastgezin zijn onder andere:

- Het gastgezin bestaat uit 2 of meer personen.
- Het gastgezin heeft rechtmatig verblijf in Nederland.
- De au pair heeft nog niet eerder voor het gastgezin (in het buitenland) gewerkt.
- De au pair werkt maximaal 8 uur per dag en maximaal 30 uur per week. Daarnaast heeft de au pair minimaal 2 vrije dagen per week.
- De au pair verricht alleen lichte huishoudelijke werkzaamheden.
- Het gastgezin staat ingeschreven in Nederland in de gemeentelijke basisadministratie (GBA)
- Het gastgezin en de au pair maken een dagindeling voor alle 7 dagen van de week voor wat betreft lichte huishoudelijke werkzaamheden, vrije dagen en vervanging.
- Het gastgezin moet voldoende inkomen hebben.